

УДК 346.2(045)

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-3-15>**М. О. Ніколенко**аспірант Науково-дослідного інституту правового забезпечення
інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВИХ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНИХ ДОГОВОРІВ: АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ

Стаття присвячена дослідженню особливостей функціонування світових моделей корпоративних договорів. Звернено увагу на необхідність проведення компаративістських досліджень моделей корпоративних договорів у світі, з метою запозичення ефективного досвіду та його перенесення у вітчизняну правову систему. Автором здійснено типологізацію моделей корпоративних договорів відповідно до правових сімей, у яких вони функціонують, обґрунтовано необхідність виділення двох основних моделей за цим критерієм: англо-американську та континентальну моделі. Обґрунтовано причини, які унеможливають виокремлення моделей корпоративних договорів релігійної та звичаєвої правових сімей, а також сім'ї соціалістичних правових систем. У межах дослідження особливостей окреслених моделей охарактеризовано американську, британську, німецьку моделі договірного регулювання корпоративних відносин, визначено їх особливості та звернено увагу, які з них можуть ефективно функціонувати у вітчизняній правовій системі. Акцентовано увагу на широкій диспозитивності регулювання зазначеного інституту в країнах англо-американської та континентальної правової сім'ї.

У ході проведеного дослідження актуалізовано й оновлено підходи до класифікації світових моделей корпоративних договорів, у межах якої за критерієм походження запропоновано виділяти: а) первісну, б) похідну та в) конвергентну моделі. Обґрунтування конвергентної моделі базується на досвіді договірного регулювання корпоративних відносин між учасниками господарських товариств у країнах пострадянського простору. Зазначено, що попри те, що інститут корпоративного договору сьогодні є формалізованим та отримав нормативне закріплення у спеціальному законодавстві, він не є сталим, сформованим інститутом. Зараз відбувається його поступове наповнення правовим змістом, чому сприяє диспозитивність договірного регулювання та його свобода у визначених межах.

Серед характерних рис конвергентної моделі корпоративних договорів виокремлено особливості нормативно-правового закріплення досліджуваного інституту, суб'єктного складу відносин щодо укладання зазначеного типу договорів та особливостей його укладання та виконання.

Ключові слова: корпоративний договір, договір про реалізацію прав учасників (засновників) товариства з обмеженою відповідальністю, договір між акціонерами товариства, моделі корпоративних договорів.

Постановка проблеми. За умов тривалого процесу становлення та реформування вітчизняного корпоративного законодавства актуальними стають компаративістські дослідження правового регулювання відносин, що складаються при укладанні та виконанні корпоративних договорів, у вітчизняній правовій системі та у правопорядках інших держав. Ефективність застосування порівняльно-правового методу наукового дослідження пояснюється насамперед можливістю запозичення наявного досвіду,

що, з одного боку, допоможе сформувати дієвий механізм договірного регулювання корпоративних відносин та обґрунтувати вітчизняну модель корпоративних договорів, а з іншого – сприятиме стратегічному розвитку корпоративного сектору, підвищуючи його ефективність у системі структурування господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові дослідження інституту корпоративного договору в Україні довгий час залишалися

фрагментарними, як і спроби використання цього інструменту для регулювання відносин у корпоративному секторі. Поступове усвідомлення правозастосовною практикою ефективності досліджуваного механізму призводить до підвищення інтересу наукової спільноти до нього й актуалізує правові пошуки у цій царині.

Питання визначення правової природи, предмету, змісту й особливостей виконання корпоративних договорів у різні часи були предметом наукових пошуків В.А. Васильєвої, І.В. Венедиктової, О.М. Вінник, Ю.М. Жорнокуя, М.М. Сигидин, І.В. Спасибо-Фатєєвої та ін. Праці окремих із них зробили вагомий внесок у теоретико-практичне підґрунтя осмислення та функціонування корпоративних договорів в Україні. Але оновлення вітчизняного корпоративного законодавства актуалізує господарсько-правові дослідження зазначеного інституту, формуючи нові виклики як перед юридичною наукою, так і перед корпоративною практикою.

Мета статті – обґрунтувати основні світові моделі корпоративних договорів, виокремити їх конститутивні правові особливості задля можливості їх подальшої імплементації у корпоративний сектор вітчизняної правової системи.

Виклад основного матеріалу. Правові дослідження світової практики формування та розвитку інституту корпоративних договорів пішли шляхом виокремлення їх моделей за підставою віднесення останніх до правових сімей, у межах яких вони сформувалися. Загалом така класифікація є об'єктивно зумовленою, але проведене нами дослідження свідчить про необхідність оновлення підходів до виокремлення моделей корпоративних договорів у світі.

Загальновідомо, що юридична наука виділяє п'ять правових сімей, але, попри це, слід виокремлювати лише дві моделі корпоративних договорів за такою підставою: а) англо-американської та б) континентальної правових сімей. Виокремлення моделей корпоративних договорів релігійної та звичаєвої правових сімей, а також сім'ї соціалістичних правових систем видається необґрунтованим, оскільки: а) у переважній більшості країн, що представляють зазначені правові сім'ї, корпоративний сектор господарювання відсутній або майже нерозвинений, і говорити про формування в ньому інституту корпоративних договорів або ж передчасно, або ж не доводиться взагалі; б) окремі країни названих правових систем формують свої корпоративні системи з урахуван-

ням провідного досвіду країн англо-американської та континентальної правових сімей, тому особливості інститутів корпоративного сектору, у т. ч. корпоративного договору, не мають унікального моделеутворюючого характеру, а лише наслідують риси інститутів унікальних правових моделей.

Так, пропонуємо розглянути **англо-американську (первинну)** та **континентальну (похідну)** правові моделі корпоративних договорів у світі.

Появі механізму диспозитивного договірного регулювання корпоративних відносин між учасниками товариства світова практика завдячує американській правовій системі, яка ще з кінця XIX ст. почала його формування. Британська правова традиція розвивала інститут корпоративного договору фактично паралельно, але з певними особливостями.

Основні нормативні положення, що регулюють корпоративні договори у США, містяться у Модельному законі про бізнес-корпорації («Model Business Corporation Act») (далі – MBCA). На федеральному рівні законом передбачено три види корпоративних договорів: «voting trust» (голосуючий траст), «voting agreement» (угоду про голосування), «shareholders' agreement» (угоду про порядок корпоративного управління). Зазначені види договорів різняться за предметом та умовами, що у них містяться, але суб'єктний склад кожної з них однаковий. Так, нормативно передбачено, що корпоративні договори у США укладаються між двома і більше засновниками, учасниками й акціонерами корпорації. Із зазначеного можна зробити висновок, що: а) корпоративні договори в США – це завжди дво- або багаторонній правочин; б) досліджувані договори можуть укладатися як на стадії заснування корпорації, так і в ході її діяльності; в) описаний договірний інструмент регулювання корпоративних відносин використовується у різних організаційно-правовою формою корпораціях, у яких статутний капітал або поділений на акції (акціонерних товариствах публічного та закритого типу), або ні (товариствах з обмеженою відповідальністю – LLC). Американський законодавець, не визначаючи стороною корпоративного договору («shareholders' agreement») саму корпорацію чи раду директорів, говорить, що зазначена угода є дійсною не лише для акціонерів, але й для самої корпорації та її виконавчого органу.

Відповідно до положень MBCA у корпорації може бути укладений лише один корпоративний договір, що підписується усіма учасниками корпорації, *принаймні тими з них, які їй відомі*. Таке положення зумовлене історичними особливостями розвитку корпоративної системи США. Велика кількість міноритарних акціонерів у корпорації призвела, по-перше, до необхідності ефективного захисту інтересів кожного шляхом уніфікованого, передбаченого договором механізму; по-друге, до того, що значна «розпорошеність» акцій серед міноритарних акціонерів спричинює ситуації, у яких останні, володіючи мізерною кількістю акцій, не цікавляться своїми корпоративними правами, не реалізують їх, часто втрачаючи зв'язок із корпорацією.

Також цікавою для нашого дослідження є норма американського корпоративного законодавства, яка передбачає, що акціонер, котрий придбаває акції корпорації, автоматично стає пов'язаний умовами корпоративного договору, що укладений власниками. Відповідно до пункту (с), § 7.32 MBCA будь-яка особа, що має намір придбати акції підприємства, має бути інформована про наявність корпоративної угоди, інакше договір купівлі-продажу акцій може бути визнаний недійсним. Таке інформування відбувається шляхом передбачення інформації про наявність корпоративного договору на самій акції чина сертифікати про право власності на неї [1].

Законодавчо встановлено, що корпоративний договір у США є строковим, термін його дії обмежується 10 роками з можливістю пролонгації для голосуючого трасту, а у разі з угодою акціонерів десятирічний термін дії може збільшений або зменшений умовами такого договору. Письмова форма для корпоративних договорів у США є обов'язковою.

У положенні (1), (b), § 7.32 Модельного акта про бізнес-корпорації зазначається, що корпоративний договір («shareholders' agreement») може бути: а) окремою письмовою угодою, б) частиною установчих документів корпорації, зокрема статуту, в) окремим корпоративним локальним нормативним актом. Такий підхід американського законодавства до визначення фактично правової природи досліджуваного правового засобу дає підстави апелювати до науковців, які відстоюють виключно договірну природу корпоративного договору та формує напрями для подальших досліджень із правової природи зазначеного правового феномену.

Загалом законодавство США щодо корпоративних договорів доволі лаконічне, не передбачає ні порядок зміни чи припинення, ні відповідальності за невиконання чи порушення його умов, усі ці питання вирішуються сторонами самостійно в межах чинного законодавства, усталеної корпоративної практики і судових прецедентів з означених питань.

Що стосується британської моделі корпоративних договорів, то тут досліджуваний договір також майже нормативно неврегульований. Зазначений інститут сформувався виключно із потреб корпоративного сектору й отримав визнання та судовий захист на базі прецедентної практики британських судів.

Чинний сьогодні британський Акт про компанії («Companies act») 2006 р. відносить корпоративний договір до числа установчих документів. У наукових джерелах його часто називають «другий статут», оскільки багато умов і правил, які національні системи інших західних країн відносять до таких, що підлягають закріпленню виключно в статуті, тут можуть бути зафіксовані в угоді засновників. Але, попри це, підписання статуту є обов'язком для засновників, а укладання корпоративного договору – правом учасників. Корпоративне законодавство Королівства, що регулює питання укладання досліджуваного договору, характеризується широкою диспозитивністю, що дозволяє сторонам ефективно використовувати принципи свободи договору, автономії волі та добросовісності сторін, але звертаємо увагу, що, попри зазначені переваги договірного регулювання корпоративних відносин, досліджуваний договір за загальним правилом не може змінювати положення статуту, на чому, власне, наголошує прецедентна практика (справа *Russell v Northern Bank Development Corporation Ltd* [2]). Але за умови проходження корпоративним договором реєстрації в британській Реєстраційній палаті компаній статут може бути змінений положеннями такого договору.

Сторонами корпоративного договору у Сполученому Королівстві можуть виступати: а) учасники корпорації, зокрема акціонери (усі або декілька), та б) сама корпорація. Такий підхід є історично зумовленим у британській корпоративній системі, але був і залишається дискусійним у контексті можливості його імплементації у вітчизняну правову реальність. В окремих ситуаціях стороною корпоративного договору за англійським правом можуть бути

треті особи, наприклад, поручитель чи материнська компанія.

Функціональні особливості корпоративних договорів у Великій Британії мають широкий характер і, на противагу усталеній в Україні науковій позиції, за якою предмет корпоративного договору становлять відносини, щодо управління корпоративними правами учасників такого товариства, предмет досліджуваного договору в зазначеній країні є ширшим і включає в себе питання діяльності самого товариства. Так, нарівні з питаннями корпоративного управління (особливостей голосування чи відчуження акцій) у корпоративному договорі можуть міститися питання щодо напрямів діяльності компанії, структурування її груп чи порядку створення дочірніх компаній і врегулювання відносин із ними.

Щодо моменту укладання зазначених договорів у досліджуваній правовій системі, то в літературі зазначається, що така угода може бути укладена як на етапі створення товариства, так і згодом у зв'язку з появою необхідності врегулювання певних відносин [3, с. 66]. Законодавство про компанії не містить вимоги щодо обов'язковості письмової форми корпоративного договору, але практика усного його укладання відсутня через низьку ефективність і неможливість здійснити захист прав, що витікають із порушення такого договору.

Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання умов корпоративного договору об'єктивується у таких засобах захисту порушених прав, як: а) відшкодування збитків у формі договірної неустойки (penalty) чи заздалегідь визначених збитків (liquidated damages). Такий підхід до розмежування зазначених форм компенсації збитків був сформульований у рішенні *Dunlop Pneumatic Tyre Co Ltd v New Garage & Motor Co Ltd* [4]; б) присудження виконання зобов'язання в натурі (specific performance); в) винесення судової заборони (injunction); г) негативні наслідки іншого характеру, серед яких: визнання спірної угоди недійсною, зобов'язання порушника продати свої акції, припинення права голосу на загальних зборах тощо.

Що стосується країн континентальної правової сім'ї, то першість у застосуванні договірних механізмів регулювання корпоративних відносин належить країнам германської групи, а романська правова система перейняла цей досвід лише у 80–90-х рр. ХХ ст. Норматив-

но-правова основа функціонування інституту корпоративних договорів у Німеччині характеризується локанічним несистемним регулюванням, законодавство не містить чіткого визначення його поняття й особливостей укладання, виконання, зміни та припинення. Хоча окремі види корпоративних договорів (угоди про голосування, про обмеження права розпорядження акціями) мають правову основу їх функціонування [5, с. 159].

У германській правовій системі, окрім названих вище видів корпоративних договорів, розповсюдженими є угоди про голосування заставодержателя акцій, що знаходяться у заставі, від імені заставодавця, існування яких визначає особливість суб'єктного складу корпоративних договорів германської моделі. Так, наряду з учасниками господарського товариства стороною угоди про голосування заставодержателя акцій від імені заставодавця може бути третя особа, найчастіше банк. Така модель корпоративного договору певною мірою нагадує голосуючий траст із англо-американської моделі.

Судова практика Німеччини розглядає корпоративні договори як угоди простого товариства, називаючи їх «внутрішніми» чи «прихованими» товариствами [6, с. 31]. Ця теза є цікавою для нас, оскільки у вітчизняній науковій думці була обґрунтована позиція щодо віднесення корпоративного договору до числа договорів про спільну діяльність [7, с. 57], яким за своєю природою є договір простого товариства. У межах цивільно-правового дослідження інституту корпоративних договорів М.М. Сигидин здійснила відмежування корпоративних договорів від договорів простого товариства. Учена слушно зазначає, що, відповідно до чинного законодавства договір простого товариства має майновий характер, тоді як корпоративний договір характеризується як організаційний; також розмежування зазначених однотипних договорів проводиться за суб'єктним складом їх сторін: спеціальний у корпоративному договорі (лише учасники господарського товариства) і відсутність будь-яких вимог до правового статусу сторін договору простого товариства [7, с. 61].

Аналогічно до германської моделі законодавства Франції та Італії не містять ні легального визначення, ні спеціального правового регулювання корпоративного договору, хоча як інститут він був визнаний і доктриною, і правозастосовною практикою. Як слушно зазначає М.В. Трубіна, майже у всіх європейських краї-

нах загальноприйнятим є факт того, що корпоративний договір не потребує спеціального регулювання, а для визнання його допустимості, правомірності, змісту та форми достатньо використання загальних норм цивільного й акціонерного права [8, с. 31]. загалом погоджуючись із такою думкою, необхідно зазначити, що у країнах романської групи доктрина права відстоює виключно зобов'язальний характер досліджуваного договору, класифікуючи його як цивільно-правовий. Такий договір породжує відносини лише між його сторонами, не створюючи корпоративного ефекту, тобто не чинить вплив на саму юридичну особу та її органи. На нашу думку, така позиція є невиправданою, а питання правової природи корпоративної угоди є дискусійним.

Підводячи підсумок дослідженню моделей корпоративних договорів відповідно до їх віднесення до світових правових сімей, необхідно зазначити, що очевидним є той факт, що англо-американська модель корпоративних договорів породила континентальну, наділивши її основними ознаками, які правові системи європейських країн адаптували під свої історичні, економічні та правові умови. Такий підхід до визначення походження моделей корпоративних договорів дає підстави класифікувати їх як: а) первісну (англо-американську) та б) похідну (континентальну). Та варто зазначити, що така класифікація вже не покриває потреб юридичної науки, оскільки в умовах глобалізаційних викликів з'являються дедалі більше країн (переважно континентальної правової сім'ї), які гнучко адаптують найефективніші особливості інституту корпоративного договору з обох досліджених вище правових моделей, створюючи нові, «гібридні» моделі. Вважаємо, що вітчизняна модель корпоративного договору належить саме до таких нових конвергентних моделей.

Конвергенція – процес зближення різних явищ, ознаки яких характеризуються спорідненістю, хоча сформувалися вони незалежно в різних групах. Такі явища знаходяться на одній стадії розвитку, але мають різні історичні його умови. Стирання економічних, соціальних, політичних та ідеологічних розбіжностей між ними сприяє створенню нового, змішаного, гібридного, у якому будуть синтезовані якості обох явищ із різних систем.

Формування нових унікальних конвергентних моделей договірному регулюванню корпора-

тивних відносин є відповіддю на виклики сучасності. Країни східноєвропейської правової сім'ї знаходяться на стадії активного формування корпоративного сектору господарської діяльності. Боротьба зі спадщиною радянської планової економіки вимусила активно застосовувати «корпоративний» досвід розвинених країн, реципіюючи найефективніші правові й економічні механізми у сфері корпоративного управління господарською діяльністю товариств. Україна, як держава пострадянського табору, лише зі здобуттям незалежності почала формування вітчизняного корпоративного сектору, тоді як на початку 90-х рр. країни Європи, США та Велика Британія мали розвинені, ефективно функціонуючі національні корпоративні системи. Попри історичну належність правової системи України до континентальної правової сім'ї, зародження інституту корпоративних договорів відбувалося під значним впливом корпоративного досвіду англо-американських країн.

Серед обставин, які обґрунтовують конвергентність вітчизняної моделі корпоративних договорів, варто виокремити такі: по-перше, становлення досліджуваного інституту у вітчизняному розрізі припало на період, коли світова практика його використання вже сформована та характеризується високим рівнем осмислення застосування договірних конструкцій при регулюванні корпоративних відносин, тому в процесі формування вітчизняної моделі корпоративних договорів неминуче запозичуватиметься досвід не лише європейських країн, до правової сім'ї яких належить і Україна, але і надбання країн англо-американської правової сім'ї як таких, що продемонстрували високу ефективність договірному регулюванню корпоративних відносин. По-друге, вітчизняна практика укладання корпоративних договорів до їх законодавчого закріплення як інституту корпоративного права йшла шляхом підпорядкування відносин з укладання цих договорів іноземним юрисдикціям, переважно британській та американській, що, на нашу думку, сприятиме запозиченню досвіду договірному регулюванню корпоративних відносин саме цих країн, попри те, що правові традиції англо-американської правової сім'ї суттєво відрізняються від вітчизняного правового укладу.

На користь конвергентності вітчизняної моделі корпоративних договорів свідчить також той факт, що у процесі розробки законопроектів про корпоративні договори саме практика

їх застосування в англійському праві лягла в основу нормативного моделювання вітчизняного інституту [9], тобто особливості функціонування інституту англо-американської правової сім'ї інкорпорувалися у правову систему країни континентального права, утворивши своєрідний симбіоз правових особливостей, що сприяв створенню якісно нової моделі інституту корпоративного права.

Висновки і пропозиції. Дослідження особливостей функціонування інституту корпоративних договорів у країнах із розвиненими правовими системами дає підстави виокремити дві основні їх моделі: а) англо-американську (первинну) та б) континентальну (похідну). Але вивчення особливостей розвитку досліджуваного засобу регулювання корпоративних відносин у країнах, зокрема, пострадянського простору свідчить, що описаний вище підхід потребує оновлення, оскільки в умовах інтенсивного розвитку корпоративного сектору повною мірою не відбиває реалії розвитку зазначеного інституту у світі. Нарівні з первинною та похідною моделями корпоративних договорів необхідно виокремити конвергентну модель, яка, поєднуючи в собі особливості англо-американської та континентальної моделей корпоративних договорів, формується як якісно нова, унікальна та характеризується такими ознаками. А) Нормативно-правова основа конвергентних моделей корпоративних договорів характеризується найбільш змістовним правовим оформленням порівняно з первісною та похідною моделями. Це насамперед пов'язано не з високим рівнем теоретичного осмислення досліджуваного інституту, а навпаки, з відсутністю корпоративної ділової традиції, яка б компенсувала детальне правове регулювання корпоративних договорів в Україні, як це має місце в США чи Німеччині. Хоча слід зазначити, що закладений світовою корпоративною практикою підхід до широкої диспозитивності та свободи корпоративного договору притаманній і цій моделі. Б) Суб'єктний склад відносин, які опосередковують укладення корпоративних договорів конвергентної моделі, характерний для країн континентальної правової сім'ї (похідної моделі корпоративних договорів). Сторонам

договору виступають лише особи, що мають корпоративні права (фізичні та юридичні особи), тобто учасники товариства. У рамках конвергентної моделі корпоративних договорів ні товариство, ні треті особи не вступають стороною такого договору, хоча правозастосувачі мають усвідомлювати очевидний вплив окремих умов корпоративного договору на саме товариство та, в окремих випадках, на його діяльність. В) Правові системи, у яких функціонує конвергентна модель корпоративних договорів, – це системи з незрілими корпоративними традиціями, які досі формуються та розвиваються. Практика застосування корпоративних договорів у таких країнах неоднозначна, суперечлива та потребує напрацювання досвіду.

Список використаної літератури:

1. Model Business Corporation Act. 3rd Edition. Official text. URL: http://www.lexisnexis.com/documents/pdf/20080618091347_large.pdf.
2. Russell v Northern Bank Development Corporation Ltd. URL: <https://swarb.co.uk/russell-v-northern-bank-development-corporation-limited-and-others-hl-15-jul-1992/>.
3. Масаев И.А. Сравнительный анализ понятия «корпоративный договор» в России и Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии. *Право и современные государства*. 2015. № 1. С. 63–67.
4. Dunlop Pneumatic Tyre Co Ltd v New Garage & Motor Co Ltd. URL: <https://www.lawteacher.net/cases/dunlop-v-new-garage.php>.
5. Запорожець О.Є., Руденко Л.Д. Корпоративний договір: порівняльно-правовий аналіз. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 158–160.
6. Варюшин М.С. Гражданско-правовое регулирование корпоративных договоров: сравнительный анализ : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2015. 202 с.
7. Сигидин М.М. Корпоративний договір : дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2016. 236 с.
8. Трубина М.В. Гражданско-правовое регулирование акционерных соглашений в России и странах континентальной Европы : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2015. 217 с.
9. Загороднюк Г. Міжнародний досвід: корпоративні договори за англійським правом. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011346.

Nikolenko M. O. Economic and legal research of world models of corporate agreements: current approaches

The article is devoted to the study of the peculiarities of the functioning of world models of shareholders' agreements. The attention was paid to the necessity of conducting comparative studies of shareholders' agreements models in the world, with the purpose of borrowing effective experience

and its transferring to the domestic legal system. The author carried out the typology of shareholders' agreements model in accordance with the legal families where they operate. The necessity of allocating two main models according to this criterion has been substantiated: the Anglo-American and continental models. The reasons that make it impossible to distinguish religious and customary models of shareholders' agreements, as well as model of socialist legal systems, are also substantiated. As part of the study of the features of the above-mentioned models, the American, British, German models of contractual regulation of corporate relations are described. Their features are determined and the author paid attention to those one that can function effectively in the domestic legal system. The article is emphasis on the broad discretion of regulating this institute in the countries of the Anglo-American and continental legal families.

In the course of the research, the approaches to the classification of world models of shareholders' agreements were actualized and updated. So under the origin criterion it's suggested to allocate a) the original, b) the derivative and c) the convergent models. The rationale for a convergent model is based on the experience of contractual regulation of corporate relations between business community participants in post-Soviet countries. It is noted that, despite the fact that the institution of a corporate contract is formalized today and received normative consolidation in special legislation, it is not a stable, formed institution at least. At present, its gradual filling with legal content, that is facilitated by the discretion of contractual regulation and its freedom within certain limits.

Among the features of the convergent model of shareholders' agreements, the peculiarities of the legal regulation of the investigated institute, the subject structure of relations regarding the conclusion of the specified type of contracts and the peculiarities of its conclusion and execution are singled out.

Key words: shareholders' agreement, agreement on participants of limited liability company, stockholders agreement, model of shareholders' agreements.